

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента,
ДУБОВОЇ Катерини Олександрівни на дисертацію СУМАЛА Назарія
Михайловича на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в
Україні: адміністративно-правова характеристика», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –
адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність обраної теми. Корупція є одним із найгостріших викликів, що стоять перед сучасним суспільством, і її подолання вимагає системного підходу та ефективних заходів. В Україні боротьба з корупцією є ключовим пріоритетом державної політики, оскільки вона суттєво впливає на економічний розвиток, довіру громадян до влади, а також міжнародний імідж країни, що, на жаль, підтверджується фактами низки гучних корупційних скандалів останніх років.

У контексті правової науки важливо зазначити, що ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який охоплює не лише нормативно-правове регулювання, але й забезпечення дієвого механізму реалізації антикорупційних заходів. В Україні питання запобігання корупції регулюється низкою законодавчих актів, серед яких ключове місце займає Закон України «Про запобігання корупції», який визначає основні принципи, суб'єкти та процедури протидії цьому явищу. Важливим аспектом у цій сфері є діяльність спеціалізованих органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), які виконують функції розслідування, моніторингу та превенції корупційних правопорушень. Крім того, значну роль відіграють міжнародні стандарти у сфері антикорупційної політики, зокрема рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) та принципи, закладені Конвенцією ООН проти корупції. Успішна інтеграція України до європейського правового простору вимагає не лише адаптації законодавства до європейських вимог, але й формування культури нетерпимості до корупції серед громадян. Відтак, системний підхід до протидії

корупції має базуватися на взаємодії державних органів, громадянського суспільства та міжнародних партнерів, що дозволить забезпечити ефективність антикорупційних заходів та зміцнити верховенство права в Україні.

У цьому контексті важливу роль відіграють суб'єкти запобігання корупції, які наділені повноваженнями здійснювати адміністративно-правові заходи для протидії цьому явищу. Діяльність таких суб'єктів регулюється законодавством України, яке визначає їхні функції, права та обов'язки. Серед основних завдань цих органів – розробка та впровадження антикорупційних програм, проведення моніторингу, розслідування корупційних правопорушень, а також формування суспільної нетерпимості до корупції. Саме тому, є усі підстави говорити про актуальність обраної Н. М. Сумалом теми дисертаційного дослідження. На користь цього також свідчить той факт, що Україна обрала чіткий і безповоротний курс на інтеграцію до Європейського Союзу, де важливу роль відіграють цінності та принципи, зокрема і в сфері протидії корупції.

Тому немає жодних сумнівів щодо важливості цієї теми роботи і задля розвитку науки адміністративного права, і для розвитку системи органів, які повинні забезпечувати реалізацію антикорупційної програми в українському суспільстві.

Водночас, обраний напрям дисертаційного дослідження узгоджується із тематикою досліджень Науково-дослідного інституту публічного права, де готувалась робота.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

За результатами дисертаційного дослідження автором сформульовані відповідні висновки, рекомендації та пропозиції, що мають теоретичне та прикладне значення.

Дисертація має чітку та логічну структуру, яка повністю корелює із визначеною метою, поставленими завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Всі розділи і підрозділи дисертації написані у відповідності до

поставленої мети і завдань. Дисертація вирізняється не тільки чіткою логічною структурою, але й визначеним підходом щодо необхідності впровадження її результатів в науку і практичну площину щодо діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні в контексті міжнародних стандартів та національного законодавства України.

У розділах дисертант розкриває методологічні основи та науковий аналіз адміністративно-правової діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні (п. 1.1); визначає детермінанти корупції у перехідному українському суспільстві та тенденції корупційних проявів в контексті глобалізації (п. 1.2); з'ясовує сутність запобігання корупції як сфери правоохорони (п. 1.3). Слушні думки викладені Н. М. Сумалом, при поданні загальнотеоретичної характеристики системи запобігання корупції в Україні (п. 2.1). Важливий пласт наукового матеріалу стосується характеристики діяльності НАЗК як органу, що реалізує державну антикорупційну політику та правоохоронних органів України, що покликані запобігати корупції в загальнодержавній системі (п.п. 2.2, 2.3).

Вагоме значення мають наукові розробки, що стосуються визначення ролі та функцій Вищого антикорупційного суду в системі правосуддя України, діяльність якого є, по суті, кульмінаційним етапом притягнення винних за вчинення корупційних правопорушень (п. 2.4).

Досить цінним науковим надбанням Розділу III є думки, висловлені Н. М. Сумалом, щодо напрямів удосконалення законодавства України, шляхом виявлення основних прогалин та недоліків правового регулювання діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні в контексті врахування кращих міжнародних практик, а також імплементації правових норм, що вироблені світовою спільнотою для протидії проявам корупції (п.п. 3.1, 3.2).

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів досягається також через логічно та доречно використану методологію дисертаційного дослідження. Під час написання дисертації використано такі загальнонаукові методи наукового пізнання: аналізу і синтезу, компаративний, а також методи,

що мають місце в юридичній науці, зокрема порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний та інші наукові методи і прийоми.

Публікації, в яких оприлюднено основні результати дисертації, свідчать про те, що дисертаційна робота достатнім чином апробована, а її основні положення обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських конференціях та засіданнях круглих столів. У той же час акти впровадження результатів наукового дослідження свідчать і про наукову вагу дисертації, і про прикладну.

Високий рівень наукової обґрунтованості результатів виконаного дисертаційного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, нормативних актів, що складає 283 найменування. Автором проаналізовано значну кількість джерел, в яких відображені теоретичні основи запобігання корупції у різних сферах життєдіяльності суспільства та проведення активної боротьби з цим явищем.

Запропонована тематика на сьогодні дещо фрагментарно розглядається в юридичній науці, або ж у суто вузькому контексті. Натомість, сучасні підходи до регулювання суспільних відносин вимагають окреслити питання щодо комплексної адміністративно-правової характеристики діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні в контексті міжнародних норм і національного законодавства України та розробити пропозиції щодо удосконалення правового регулювання у цій сфері, зокрема в частині правильного розуміння категорій: «антикорупційна політика», «система запобігання корупції», «превентивні заходи» та ін., формулювання наукових поглядів на питання взаємодії та координації діяльності, компетенції суб'єктів запобігання корупції в Україні, а також узагальнення та врахування позитивного досвіду зарубіжних країн та використання його у вітчизняній практиці. Зокрема, у цьому і визначається наукова новизна дослідження дисертанта.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про високий рівень наукової підготовки автора та його глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами тематики, що досліджувалася. Це відобразилося на змістовності та високому науковому рівні проведеного дослідження і практичному значенні

отриманих результатів та цінності їх впровадження у практику діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження, висновків, пропозицій та рекомендацій Н. М. Сумала полягає у вирішенні актуального наукового завдання, що стосується адміністративно-правової характеристики діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

У дисертації Н. М. Сумала чітко визначеними та обґрунтованими є об'єкт, предмет, мета та завдання, обраний дослідником методологічний інструментарій.

Зокрема, в дисертації Н. М. Сумалом проведено ґрунтовний аналіз основних теоретико-методологічних підходів до визначення сутності діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні, що здійснюється в межах правової системи держави та орієнтована на забезпечення ефективного функціонування механізмів протидії корупційним проявам. Умотивовано висновок про те, що ефективність діяльності суб'єктів запобігання корупції залежить від узгодженості їхніх дій, нормативного забезпечення, чіткого розподілу повноважень та обов'язків між органами, а також від запровадження механізмів моніторингу, оцінки результативності та відповідальності; розкрито сутність запобігання корупції як сфери правоохорони через розроблення та впровадження механізмів, спрямованих на виявлення, попередження та усунення корупційних ризиків у діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів публічного права. Обґрунтовано, що це досягається через нормативно-правове регулювання, ефективну роботу антикорупційних органів, підвищення прозорості управлінських процесів та формування антикорупційної культури серед населення, а також усередині антикорупційних органів. Доведено, що особлива роль у цьому процесі належить взаємодії між державними структурами та громадянським суспільством, що сприяє підвищенню довіри до системи правоохорони та забезпеченню реалізації принципу верховенства права; удосконалено

класифікування суб'єктів запобігання корупції, на основі аналізу їхніх функцій, повноважень та взаємодії в контексті реалізації антикорупційної політики. Згідно з цим запропоновано такі класифікаційні критерії: за рівнем компетенції (центральні, регіональні, місцеві органи), за характером повноважень (нормотворчі, контрольні, правоохоронні, освітні), за функціональним призначенням (профілактичні, реактивні, координаційні), а також за формою організаційної структури (державні органи, громадські організації, міжнародні інституції), що дозволяє чіткіше визначити роль кожного суб'єкта у системі запобігання та протидії корупції, забезпечити ефективну координацію їхньої діяльності та сприяти підвищенню результативності антикорупційної політики загалом; подано авторське бачення вирішення питань щодо удосконалення законодавчої бази, зокрема, стосовно посилення інституційної спроможності антикорупційних органів через впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій, підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення прозорості їхньої діяльності.

Слушними є пропозиції для удосконалення нормативно-правової основи діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні, які дисертант робить на основі аналізу вітчизняних реалій та міжнародного досвіду запобігання корупції.

Отримані результати можуть бути використані в подальшій науковій розробці проблематики діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Значення результатів дослідження для науки і практики.

Тема дисертації відповідає пріоритетним завданням держави щодо розробки адміністративно-правових аспектів діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні. Положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження мають значну наукову цінність і для науки адміністративного права, і для судової практики, в частині діяльності ВАКС.

Отримані за результатами дослідження наукові доробки мають реальну перспективу використання у: *науково-дослідній діяльності* – для розвитку наукових опрацювань проблемних адміністративно-правових питань діяльності

суб'єктів запобігання корупції; *правотворчості* – з метою розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у сфері регулювання діяльності суб'єктів запобігання корупції; *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення практики діяльності суб'єктів запобігання корупції та судової практики у цій сфері; *навчальному процесі* – під час розробки підручників і навчальних посібників, їх окремих розділів та структурних частин із дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність правоохоронних органів», «Антикорупційна діяльність» тощо. У цьому контексті варто зауважити, що значна частина результатів дисертаційного дослідження вже впроваджена у практичну сферу. Це підтверджується доданими до роботи довідками про впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Якість дисертаційного дослідження не викликає сумніву. Проте необхідно зауважити, що в дисертації містяться окремі положення, які є предметом для наукової дискусії, а саме:

1. Аналізуючи діяльність правоохоронних органів України, які спрямовані на запобігання корупції в межах загальнодержавної антикорупційної системи, доцільно звернути особливу увагу на проблематику координації та взаємодії між окремими суб'єктами, що здійснюють антикорупційну діяльність. Така координація є ключовим чинником забезпечення ефективності їхньої роботи. Зокрема, взаємозв'язок між Національним антикорупційним бюро України (НАБУ), Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП) потребує поглибленого аналізу з позицій адміністративного права. У цьому контексті доцільно було б розглянути та деталізувати механізми їхньої співпраці, визначити правові засади взаємодії, а також потенційні проблеми, які виникають у процесі реалізації спільних завдань. Такий підхід дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих процедур, але й сформулювати рекомендації щодо їхнього вдосконалення для підвищення результативності антикорупційної

політики в Україні.

2. Автор розглядає роль судових органів у протидії корупційним проявам, проте у роботі відсутній глибокий аналіз судових рішень, винесених у справах про корупцію. Включення такого аналізу могло б суттєво підсилити аргументацію дослідження та надати йому більшої практичної цінності.

3. Варто підкреслити, що положення дисертаційного дослідження, присвячені впровадженню окремих позитивних практик протидії корупції, запозичених із досвіду деяких зарубіжних країн, є обґрунтованими та актуальними. Проте, на нашу думку, автор недостатньо врахував певні досягнення міжнародної спільноти у сфері боротьби з корупцією, що могло б бути корисним для розширення порівняльного аналізу. Особливу увагу варто було б приділити практикам держав-членів Європейського Союзу, враховуючи стратегічний європейський курс України та необхідність адаптації національного антикорупційного законодавства до стандартів ЄС. Такий підхід дозволив би не лише поглибити дослідження, але й забезпечити більш комплексний аналіз можливостей імплементації ефективних антикорупційних механізмів у вітчизняну правову систему.

Однак, зазначені зауваження не позначаються на теоретичному і практичному значенні одержаних результатів, високому науковому рівні дисертації, її комплексності, самостійності, науковій новизні та обґрунтованих висновках. Згадані зауваження викликані дискусійним характером порушених автором проблем і можуть бути розкриті ним у подальших наукових дослідженнях.

Відображення результатів дисертаційного дослідження.

Основні результати дослідження Н. М. Сумала висвітлені в одинадцяти публікаціях, з них шість наукових статей, чотири з яких – у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України; дві статті – у зарубіжних виданнях, одна з них індексується у наукометричній базі Web of Science, а також у чотирьох тезах виступів на науково-практичних заходах та одній праці, що додатково відображає наукові результати дисертації.

ВИСНОВОК

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом, оформлення.

Дисертаційне дослідження Сумала Назарія Михайловича на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні: адміністративно-правова характеристика» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки, що сформульовані в дисертації, отримані автором самостійно, є обґрунтованими та містять наукову новизну. У ході дослідження автором була досягнута поставлена мета та виконані завдання, що цю мету розкривають.

Результати дослідження дисертанта вирізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, грамотністю, а також повною мірою вирішують поставлену мету дисертаційного дослідження. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Основні положення дисертації, що задекларовані автором містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг дисертації відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях.

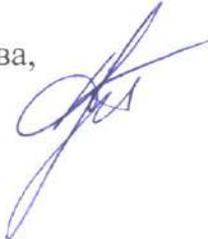
Загалом, дисертація Сумала Назарія Михайловича на тему: «Діяльність суб'єктів запобігання корупції в Україні: адміністративно-правова характеристика», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, вимогам до кандидатських дисертацій, що

містяться у Порядку присудження наукових ступенів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами та доповненнями), основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам МОН України.

Її автор – Сумало Назарій Михайлович, з урахуванням результатів публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри морського та господарського права факультету Морського права Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
к.ю.н., доцент

Катерина ДУБОВА

*Згідно к.ю.н., доцентка К. Дубової засвідчує
власне секреторське підписання*

